

2011. március 10. csütörtök
Apostolok Cselekedetei 25,1–12

Dr. Kozma Zsolt

Fesztusz Jeruzsálemben

^{25,1}Amint Fesztusz megérkezett a tartományba, három nap múlva felment Cézareából Jeruzsálembé.
^{25,2}Ott a zsidók főpapjai és vezetői panaszt tettek Pál ellen, és kérték, ^{25,3}hogy - bár Pál ezt nem akarja - a kedvükért vitesse Pált Jeruzsálembé. Mert azt a tervet szőtték ellene, hogy megölik útközben.
^{25,4}Fesztusz azonban azt felelte, hogy Pál Cézareában van őrizetben, ő maga pedig hamarosan odautazik. ^{25,5}"Ezért a közöttetek levő vezetők, mondták, jöjjenek le velem, és ha van valami kifogásolható abban az emberben, emeljének vádat ellene!"

Pál a császárhoz fellebbez

^{25,6}Miután pedig nyolc vagy tíz napnál tovább nem tartózkodott közöttük, lement Cézareába. A következő napon pedig beült a bírói székbe, és elővezetette Pált. ^{25,7}Amikor Pál megjelent, körülállták a Jeruzsálemből lejött zsidók, és sok súlyos vádat emeltek ellene, amelyeket azonban nem tudtak bizonyítani. ^{25,8}Pál így védekezett: "Sem a zsidók törvénye ellen, sem a templom ellen, sem a császár ellen nem vétettem semmit." ^{25,9}Fesztusz azonban a zsidók kedvében akart járni, és ezt kérdezte Páltól: "Akarsz-e Jeruzsálembé menni, hogy ott ítélkezzem feletted ebben az ügyben?" ^{25,10}Pál azonban így válaszolt: "A császár ítélőszéke előtt állok, itt kell ítélkezni felettem. A zsidók ellen nem vétettem semmit, amint magad is jól tudod. ^{25,11}Mert ha vétkes vagyok, és halált érdemlő dolgot cselekedtem, nem vonakodom a haláltól. Ha pedig ezek alaptalanul vádolnak engem, senki sem szolgáltathat ki nekik. A császárhoz fellebbezek." ^{25,12}Akkor Fesztusz megbeszélést tartott a tanácsosaival, majd így válaszolt: "A császárhoz fellebbeztél, tehát a császár elé fogsz menni."

Amit a textusról tudni kell:

- exegetikai megjegyzések
- teológiai összefüggések feltárása

Harmadszor áll Pál vádlói előtt, harmadszor kerül a zsidók, a rómaiak és saját élete veszélyes háromszögébe. Az elsónél a hatóság embere Klaudiusz Liziasz ezredes (21,27–23,35, két kihallgatás), a másodiknál Félix (24,1–27), a harmadiknál Fesztusz helytartó (25,1–26,32). Majd a jelenet negyedszer is megismétlődik Fesztusz és Agrippa király előtt

(25,13–26,32). A helyszínek: Jeruzsálem és a tengerparti Cézarea, de mindegyik csak ideiglenes „megállóhely” a Róma felé vezető úton. Lukács a szereplők viszonytörténetét írja le, s ezt tekintve a szöveg két jól kivehető részre tagolódik: a helytartó és a zsidók (1–5.v.), a helytartó és Pál (6–12.v.). Külön sajátosságnak tekinthető az apostol római polgársága (10.v.).

A helytartó és a zsidók. A tárgyalás előkészítése

Pál kétévi fogsága után Félixet Fesztusz követi a helytartói székben. Úgy látja, hogy legsürgősebb dolog tisztázni az örökölt peres ügyet, Pál bűnösségének a kérdését. Dinamikusan kormányoz, azonnal (három nap után) intézkedik, s nem hagyatkozik sem elődje véleményére, sem a zsidók eddig elhangzott vádjaira, felmegy Jeruzsálembé, személyesen akar utána járni az igazságnak. Meghallgatja a főpap(ok)nak¹ és a zsidók vezetőinek (οἱ πρῶτοι) vádjait, akik kihasználva az új ember járatlanságát, kérik, hogy vitesse Pált Jeruzsálembé. Szintén a főpapok és a vezetők készültek elveszíteni Jézust is (Lk 19,47). Lerendeli a zsidó vezetőket² Cézareába. Lukács megemlíti, hogy az úton ismét merénylet készül, de arról nincs szó, hogy a helytartó tudott volna az előző esetről (23,12–22). Fesztusz, mint

¹ Egyes kéziratokban csak egy főpap olvasható. Nincs szó arról – mert Lukács nem is tartja fontosnak –, hogy azóta már nem Anániás a főpap, hanem Iszmáel. (J. Flavius: *Antiquitates* 20. 179).

² A δυνάτοῖ eredeti jelentése szerint Kálvin feltételezi, hogy nem vezetőkről, főemberekről van szó, hanem a tehetősekről, akik képesek (anyagilag vagy fizikai képességük szerint) lemenni. *I. m.* 277.

elődje, szintén a zsidók kedvébe akar járni (9.v.), de mégsem enged a kérésnek, ragaszkodik, hogy a per Cézareában legyen, a zsidók jöjjenek le, és ott emeljenek vádat. Előítélet mentes, elővigyázatosan korrekt, nyitva hagyja a kérdést, hogy a fogoly bűnös, vagy sem. De azt is meg kellett fontolnia, hogy ha engedi, hogy egy római polgár fölött a zsidók tanácsa ítélkezzék, megsérti a rómaiak törvényét.

A helytartó és Pál. Rövid, eredménytelen tárgyalás

Fesztusz ismét azonnal cselekszik. Hazaérkezésének másnapján beül az ítélőszékébe,³ hivatja Pált, akit a közben megérkező zsidók körülállnak. A vádak ugyanazok, amelyek már elhangzottak (24,11–19). Pál nem tartja magát bűnösnek: törvénytisztelő (nem akar új szektát alapítani), sohasem beszélt a templom és – most már nevesítve – a császár ellen. Az első vádpont (a zsidóknak tulajdonképpen ez fájt) a tanács illetékességébe tartozott, s a vádlók tudták, hogy emiatt a helytartó nem fogja Pált elítélni. Talán már a második (a templomellenesség) is halálos ítéletet vonhatott maga után, a harmadik viszont bizonyára felségsértés (crimen laesae maiestatis), ami kivégzéssel jár. Az események különös fordulatot vesznek. A helytartó már elhatározta, hogy Cézareában ítélkezik (4–5.v.), most mégis megkérdezi, hogy a fogoly akar-e Jeruzsálembé menni. Bizonyára tudja előre Pál nemleges válaszát. „Ott ítélkezzem fölöttem” – ez azt jelenti, hogy Jeruzsálemben is Fesztusz a bíró, de mint ilyen is a zsidó tanács nyomása alá kerülhet, s Pál inkább ki lesz téve egy elfogult, gyűlölettől indított pernek. Lukács a 22,30–23,11-ben jelölt nagytanácsra gondol. Ezért már maga a hely is veszélyes számára.

Pál római polgár

Bár Fesztusz is meg van győződve foglya ártatlanságáról, akár csak előzőleg a farizeusok (23,9) és az ezredes (23,29), elmarasztalta volna. Ezt tudja Pál is, és amiképpen már megtette az ezredes előtt (22,25–29), most is arra hivatkozik, hogy római polgár. Egy belső és egy külső, egy erkölcsi és egy jogi pajzsot tarthat maga elé: ártatlanságát, de úgy véli, ezt hiába bizonygatja, és római polgárságát. Ezért veszi elő ezt, és tudja, hogy a helytartó – jogsértéstől is félve – elfogadja a másodikat. Pálnak ezt a hivatkozását általában fellebbezésnek szokták nevezni, pedig nem általános fellebbezési jogról (appellatio) van szó, csupán arról, hogy római polgárt per előtt nem volt szabad megverni vagy kivégezni. Erre hivatkozik Filippiben (16,37–39) és erről van szó az előző kihallgatásnál is (22,25–29). Ha Pál fölött Róma ítélkezik, megoldódik a helytartó lelkiismereti kérdése, nem kell ártatlan embert elítélnie, és ellentétbe sem kerül zsidó alattvalóival.

³ βῆμα = emelvény, adott esetben a császár (10. v.), máshol Isten, Krisztus ítélőszéke (Róm 14,10; 2Kor 5,10).

Prédikációvázlat

Az életem sem drága... (ApCsel 20,24)

1. A bizonytalankodó hatóság

A keresztyén embernek a saját és az egyház ügyeinek rendezésekor meg kell jelennie a hatóság előtt. Ma csak nagyon ritka esetben jelent ez vészhelyzetet, legtöbbször csak meghallgatásokra, jóváhagyásokra, kisebb horderejű döntésekre kerül sor. Tudnunk kell azonban, hogy ilyenkor a hatóságot emberek képviselik, végül is ugyanolyanok, mint

mi. Minket érintő határozataikban, kérdéseinkre adott feleleteikben tisztségük, hivatali pozíciójuk nemegyszer meghatározza őket. A textusban Fesztusz kormányzásának első napjairól van szó, s döntenie kell egy kényes ügyben. Eleget akar tenni a zsidók kérésének, hogy Pál fölött ítélkezzék. Ebben egyfelől a jog és a szokás szerint gondolkozik (Cézáreában történjék), másfelől – formálisan ugyan, de mégis – Pálra bízva a hely megválasztását (Jeruzsálemben). Az ellentmondás nem a szövegben van (4–5.v. és 9.v.), hanem magában Fesztuszban. A keresztyén embernek a hatalom képviselőinek a habozását, bizonytalanságát észre kell vennie. Amikor nem tud a jognak és az igazságnak érvényt szerezni, amikor ennek érdekében nem tudja befolyásolni a hatóság képviselőjét, megteheti, és meg is kell tennie az egyedül célra vezető lépést. Istenre bízni a döntéseket, aki nem bizonytalan, hanem tudja, hogy mit miért tesz. Fesztusz nem enged a zsidóknak, akik Jeruzsálemben akarnak ítélkezni, s ez az apostol javára történik. Kálvin is tud arról, hogy Fesztuszt saját érdekei és a birodalom szokásjoga kötelezi, de mindezt Isten határozataként értékeli: „az Úr előrelátásának titokzatos bilincselével megkötötte Fesztusz lelkét.”⁴

2. A „drága” élet

Jeruzsálemben, majd Cézáreában (21,17–26,32) az események jórészt Pálon kívül történnek, ki van szolgáltatva a római tisztviselők ingadozó magatartásának és a zsidók igaztalan vádjainak. Még védőbeszéde és a kérdésekre adott válaszai után is kiszolgáltatott marad. Most először beszél arról, ami bekövetkezhet, haláláról: ha vétkesnek találják, nem vonakodik elviselni a halálos ítéletet (11.v.). Naponként a halállal néz szembe, ahogyan később értékeli az állandó veszélyhelyzetet (Revideált Károli: a halál révén állok, 1Kor 15,31). Nálunk a hitükért, Jézus-követésükért a halált vállaló mártírok ideje eltelt, de keresztyén testvéreink máshol még ma is halálfélelmek között élnek. A mi hasonló, de nem azonos helyzetünkben kis kiállások, tétova bizonyágételek hátrányos helyzetbe hozhatnak, és lehet, hogy csak lenézést, gúnyt váltanak ki a ritkábban magabiztos, inkább bizonytalankodó felsőbbbségből. Életünk nincs veszélyben, de mi még a presztízvesztéséget is szeretnők elkerülni; Pál az életét is kész volt odaadni (20,24), mi a megélhetésünket féltjük; Pál elvesztette farizeusi tekintélyét, mi népszerűségi nívón szeretnénk maradni. Pedig sok mindent kárnak és szemétnak kellene ítélnünk, hogy Krisztust megnyerjük (Fil 3,8).

3. A keresztyének „személyazonossága”

Amikor az események elnyelnek, mi csak emésztődünk, amikor úgy érezzük, Isten sem ad csodás, közvetlen megoldásokat, kérnünk kell tőle bölcsességet, értelmet, józan megfontolást. Mint Pál tette, mentenünk kell saját életünket, vigyázva, hogy keresztyénségünk se sérüljön meg. Isten nem veszi el gyermekeinek eszét, sőt a nehéz helyzetekben tiszta látást, megoldási lehetőségeket ad. Amikor más eszköze nincs, amikor ártatlanságának bizonyítékait nem fogadják el, Pál új érveléssel áll elő: római polgárságára hivatkozik. Személyazonosságának ez csak járulékos része, hiszen máskor, máshol nincs erről szó. De amikor szükség van, filippi fogságának idején (16,37–39), amikor Jeruzsálemben korbáccsal vattatják (22,25–29), hivatkozik erre. A tudat mélyéről előrántott „személyazonossági lap” életmentő. Az erkölcsi csőd (nem hisznek ártatlanságának) után a jogi érvelés vezet eredményre. Léteünk legbelsejében keresztyénségünk van (tudatunk mélyén is?), Isten előtt ez az egyedüli önazonossági jegyünk, de a hatóság, vagy éppen az ellenség előtt hivatkozhatunk „onnan kívülről” hivatali minőségünkre, állampolgárságunkra, címeinkre. Az egyik kommentár érdekes áttételre gondol: az, hogy

⁴ I. m. 276.

Pál Rómára hivatkozik, szimbóluma annak, hogy a születő egyház elválik a zsidóságtól.⁵ Végül Pál maga mögött fogja hagyni Jeruzsálemet, Cézareát, a zsidókat, a helytartókat és Rómáig (Hispaniáig?) viszi magával az evangéliumot. A keresztyén ember, mint ennek a világnak, mint valamelyik országnak a polgára, zsebében valamilyen világútlevelel Khrisztoforos, Krisztus-hordozó minden, általa elérhető környezetben.

⁵ Így R. Pesch: In: PESCH, RUDOLF: *Die Apostelgeschichte*, Evangelischer-katholischer Kommentar zum Neuen Testament. V/2. Zürich, Benziger/Neukirchener Verlag, 1986. 267.